

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 736

Yaşlanma Sürecinde Dinî Hayat
Dr. Abdullah İnce

Editör : Prof. Dr. Abdülkerim Bahadır

ISBN : 978-605-81261-2-1

1. Baskı, Eylül 2018, Ankara, 500 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu Eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi İcra Kurulu'nun 19.09.2018 tarih
ve 121 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No : 15402

BASKI: **TDV/i**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Serhat Mah. 1256 Sokak No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Yaşlanma Sürecinde Dinî Hayat

Dr. Abdullah İnce

1. Baskı Ankara - Türkiye Diyanet Vakfı

Eylül 2018 16x23.5 cm (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 736)

ISBN: 978-605-81261-2-1

Yaşlanma Sürecinde
Dinî Hayat

Dr. Abdullah İnce

ÖNSÖZ

Dünyanın saçlarının ağardığı, yaşlanma ile ilgili bilimsel çalışmalarda sıkça dile getirilen bir husustur. Bu çalışma Türk toplumunda yaşanan sosyal gerçekliğin, yaşlanma dönemini daha iyi anlamak ve anlamlandırmak düşüncesi ile ortaya çıkmıştır.

Yaşlanma doğumla başlayan ölümle sona eren bir süreç olarak görülebilir. Kalıtım, çevre, bireyin psikolojik yapısı gibi faktörler yaşlanmaya etki eder. Yaşlılık ise yaşlanma sürecinin son halkasıdır. Sosyolojik olarak yaşlılık, toplumun kişiden bazı rollerini terk etmesini beklediği, bazı davranışları yaşlıya yakıştıramadığı ve rolsüzlük rolünü verdiği dönemdir. Yaşlanan birey, psikolojik yönden bazı kayıplar yaşayabileceği gibi toplum tarafından da eskisinden farklı gözle değerlendirilir.

Konuyla ilgili çalışmalar arasında Ursula Lehr'in *Yaşlanmanın Psikolojisi* isimli çalışması, M. Akif Kılavuz'un *Yaşlanma Dönemi Din Eğitimi* isimli çalışması ve Ensar Yayınları arasında çıkan *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri* zikredilebilir.

Yaşlanma döneminde fertlerin hayatında dinin yeri nedir? Dinin yaşlanma dönemine ilişkin aldığı özel bir şekil var mıdır? Bu konudaki toplumsal algılarımız ne kadar bilimseldir? Bu çalışma, elbette bu ve benzeri sorulara bütünüyle cevap verme iddiasında değildir. Ancak toplumsal gerçekliğin bu boyutuna en küçük bir katkı, bizim için mutluluk kaynağıdır.

“Yaşlanma Sürecinde dinî Hayat” konulu çalışmamızın birinci bölümünde, sosyolojik açıdan, dinî açıdan yaşlılık ve yaşlanma kavramları, yaş ve din ilişkisi, din ve dindarlık üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise uygulamalı araştırmanın bulguları analiz edilmiştir. Çalışma sonuç ve önerilerle son bulmaktadır.

Bu çalışma 2012 yılında tamamladığım doktora tezimin yayın için yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiş halidir. Bu vesileyle doktora tez danışmanım Prof. Dr. Ni-yazi AKYÜZ hocama teşekkür ederim. Çalışmanın bu hali üzerinde yayıncının isteği ve önerileri doğrultusunda bazı tasarruflarda bulunulmuştur. Son olarak kitabın yayın aşamasında emeği geçen Diyanet Vakfı yayın birimi personeline de teşekkürü borç bilirim.

Abdullah İNCE
Sakarya 2018

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
YAŞLANMA, YAŞLILIK, DİN VE DİNDARLIK	5
A. KAVRAMSAL AÇIDAN YAŞLANMA VE YAŞLILIK	5
B- SOSYOLOJİK AÇIDAN YAŞLANMA VE DİNDARLIK	8
I- KÜLTÜR VE YAŞLANMA	8
II- TÜRK KÜLTÜRÜNDE YAŞLILIK VE YAŞLILARA	
YÖNELİK HİZMETLER	8
1. Yaşlanma Teorileri	10
2. Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik Açılardan Yaşlanma	11
3. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlanma	13
4. Yaşlanma Döneminde Huzurevi Olgusu	15
5. Modernleşme ve Şehirleşme Sürecinde Yaşlanma	18
6. Yaşlanma Dönemini İlişkin Algılar	21
7. Yaşlanma Döneminde Boş Zaman Uğraşları	25
8. Yaşlanma Döneminde Sosyalleşme	28
9. Yaşlanma Dönemi ve Kuşaklar Arası İletişim	29
C. DİNLERDE YAŞLILAR VE YAŞLANMA	34
I. GENEL OLARAK DİNLERDE YAŞLANMA DÖNEMİ VE YAŞLILAR	34
1. Yahudilikte Yaşlılık ve Yaşlılar	35
2. Hıristiyanlıkta Yaşlılık ve Yaşlılar	36
3. İslam’da Yaşlanma Dönemi Ve Yaşlılar	37
a. Kur’an’ı Kerim ve Hadisi Şeriflerde Yaşlanma Dönemi ve Yaşlılar	38
b. Hz. Peygamber ve Yaşlılar	41
c. İbadetler Konusunda Yaşlılara Gösterilen Kolaylıklar	42
II. DİN, DİNDARLIK VE YAŞLILIK	44
1. Din ve Dindarlık	44
2. Kişilik Gelişiminde Dinin Yeri Ve Yaşlılıkta Dindarlık	50
İKİNCİ BÖLÜM	58
ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME	58
A. YÖNTEM EVREN VE ÖRNEKLEM	58

İçindekiler

I. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ.....	58
II. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	63
1. Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	67
2. Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	67
3. Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı.....	68
4. Örneklemin Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	68
5. Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	69
6. Örneklemin Kendini Hissettiği Sosyo-Ekonomik Duruma ve Aylık Gelire Göre Dağılımı.....	69
7. Örneklemin Kendini Tanımladığı Kişilik Tipine Göre Dağılımı.....	69
B. ARAŞTIRMANIN YAŞLANMA VE DİNDARLIK İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	71
I. YAŞLANMA DÖNEMİNE İLİŞKİN ALGILAR.....	71
1. Yaşlı Tanımı.....	71
2. Kendini Yaşlı Hissetme.....	71
3. Yaşından Dolayı Günlük Hayatta Problem Yaşama.....	72
4. Yaşlanma Sürecinde Dine İlgisi.....	72
5. Geçmişe Dönse Neye En Fazla Vakit Ayıracağı.....	73
II. DİN VE SOSYO-KÜLTÜREL HAYAT.....	74
1. dinî Bilginin Oluşumuna Etki Eden Faktörler ve dinî Müracaat Yeri	74
2. Eğitim Düzeyine Göre dinî İnanç.....	75
3. Sosyo-Dini Uygulamalar.....	76
4. Dindarlar İle İlgili Görüşler.....	77
5. Dindar Olanlarla Olmayanların İnsan İlişkileri Konusundaki Görüşler.....	78
6. dinî Yardım Kuruluşları İle İlgili Görüşler.....	79
7. Türban-Başörtüsü İle İlgili Görüşler.....	80
III. DİN VE TOPLUMSAL HAYAT.....	81
1. Ailede Dinin Yeri.....	81
a. Gelin ve Damat Tercihinde Dindarlık.....	81
b. Nikâh Konusundaki Düşünce.....	81
c. Ailede Yaşanan dinî Hayat.....	82
d. Aile içi İlişkilerde Dinin Yeri.....	83
2. Boş Zaman Uğraşları.....	85
a. Televizyonda İzlenen Program ve Dinlediği Müzik Türü.....	85
b. Okuma Alışkanlığı.....	86

İçindekiler

c. Tatille İlgili Düşünce ve Davranışlar	86
IV. DİN VE EKONOMİ İLİŞKİSİ	88
1. Eline Fazla Geçtiğinde Ne Yapacağı.....	88
2. Dine Uygun Yaşama ile Ekonomik Gelişme İlişkisi	88
3. Kadının Çalışması.....	89
4. Alışverişlerde Dikkat Edilen Konular.....	90
5. Faizsiz Bankacılık Konusundaki Düşünce	91
6. Faiz Konusundaki Düşünce ve Davranış	91
7. Yabancı Sermaye Konusundaki Düşünce	93
V. DİN VE SİYASİ TERCİHLER	94
1. Oy Verilecek Adayın Dindarlığı ve Partinin Dine Önem Vermesi	94
2. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Girmesi Konusundaki Düşünce	95
VI. POPÜLER DİNİ UYGULAMALAR KONUSUNDAKİ TUTUMLAR ..	96
1. Türbe Ziyareti	96
2. Ölünün Ruhü İçin Hatim ve Mevlit Okutma	97
3. Kur'an Okunmuş Suyun Şifalı Olması.....	97
3. Nazar Değmesi ve Nazar Değene Kurşun Dökülerek Nazarın Yok Edilmesi	98
4. Hızır Uğrayan Eve Bereketin Yağması.....	98
5. Cinlerin İnsanı Çarpması	99
VII. DİNDARLIK VE PSİKOLOJİK HAYAT	100
1. Dindarlık Algısı	100
a. Kendini Ne Kadar Dindar Gördüğü	100
b. İnsanın Yaşlandıkça Dindarlaşması	102
c. Yaptığı İbadetleri Yeterli Bulma.....	103
2. Dindarlık ve Psikolojik Tutumlar.....	104
a. Din ve Ölüm Korkusu	104
b. Dindarlık Düzeyi Ve Ölüm Korkusuna Karşı Yapılan Davranış	105
c. Kabir Ziyareti ve Düşündükleri.....	106
d. Dini İnanç ve Psikolojik Sıkıntı Arasındaki İlişki	106
VIII. DİN HAKKINDAKİ KANAATLER.....	108
1. dinî İnancın Gerekliliği.....	108
3. dinî Kuralları Sıkıcı Bulma.....	110
4. Toplum Huzurunun Sağlanmasında Dinin Önemi.....	110
5. Din Uğruna Zorluklara Katlanma.....	110

İçindekiler

6. Dinin Toplumu Geri Bırakması	111
IX. DİNİ DAVRANIŞLAR.....	113
1. İbadetleri Yapma	113
2. Dinin Sosyal Hayatla İlgili Kurallarını Yapma ve Din Kuralları Yerine Getirme Zorunluluğu Hissetme.....	114
3. Nafile İbadetleri Yapma	114
4. Namaz Kılma Davranışı.....	115
5. Ne Zamandan Beri Düzenli Namaz Kıldığı.....	115
6. Oruç Tutma Davranışı.....	116
7. Zekât ve Sadaka Davranışı	117
8. Hacca Gitme	118
9. Kurban Kesme	119
10. Kur'an Okuma	120
11. İbadet Hayatındaki Değişim	121
12. İbadetlerin İnsana Etkileri- Hac Örneği.....	122
X. DİNİ YASAKLARLA İLGİLİ DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞ.....	123
1. dinî Yasakları Yapma	123
2. Evlilik Dışı İlişkiler	123
3. İçki Kullanımı	124
XI. DİNİ SORUMLULUK DUYMA VE YARATICIYA SİĞİNMA DAVRANIŞI	125
1. İncancına Göre Hareket Etmediğinde Sıkıntı Duyma	125
2. Dinini Başkalarına Anlatma.....	125
3. dinî Sohbetlere Katılma ve dinî Sohbet Düzenleme.....	125
5. Allah'ın Niyete Göre Değerlendireceğini Düşünme.....	126
6. Kıyamette Merhamet Umma	126
7. Dua Etme	126
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
KAYNAKÇA.....	136

Tablolar Listesi

Tablo 1:	<i>Türkiye’de 50+ yaş grubunun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı (Tüik 2011 yılı verileri).....</i>	<i>65</i>
Tablo 2:	<i>Yaş ve Cinsiyete göre Türkiye’de 50+ yaş grubunda eğitim durumu (Tüik 2011 yılı verileri).....</i>	<i>66</i>
Tablo 3:	<i>Sakarya İli 50+ yaş grubunun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı.....</i>	<i>66</i>
Tablo 4:	<i>Yaşlılık tanımı konusundaki düşünceler.....</i>	<i>71</i>
Tablo 5:	<i>Eşin dindarlığının karşılıklı ilişkiye etkisi.....</i>	<i>83</i>
Tablo 6:	<i>Okuma alışkanlığı.....</i>	<i>86</i>
Tablo 7:	<i>Tatile gittiğinde ne tür bir yer seçeceği.....</i>	<i>86</i>
Tablo 8:	<i>Dine uygun yaşamayla ekonomik gelişme ilişkisine dair düşünce.....</i>	<i>88</i>
Tablo 9:	<i>Kadınların çalışması konusundaki düşünce.....</i>	<i>90</i>
Tablo 10:	<i>Alış-verişlerde markaya dikkat etme.....</i>	<i>90</i>
Tablo 11:	<i>Çağımızda faizsiz ekonomi mümkün olup-olmadığına dair düşünce.....</i>	<i>91</i>
Tablo 12:	<i>Faizle kredi kullanma.....</i>	<i>93</i>
Tablo 13:	<i>Oy verilecek adayın dindarlığını tercih etme.....</i>	<i>94</i>
Tablo 14:	<i>Oy vereceği partinin dine önem vermesini tercih etme.....</i>	<i>95</i>
Tablo 15:	<i>Türbe ziyaretinin dini açıdan gerekliliğine ilişkin düşünce.....</i>	<i>96</i>
Tablo 16:	<i>Kur’an okunmuş suyun şifasına ilişkin düşünce.....</i>	<i>97</i>
Tablo 17:	<i>Nazarla ilgili düşünce.....</i>	<i>98</i>
Tablo 18:	<i>Kendi dindarlığına ilişkin düşünce.....</i>	<i>100</i>
Tablo 19:	<i>İnsanın yaşlandığında dindarlaşıp-dindarlaşmayacağına ilişkin düşünce.....</i>	<i>102</i>
Tablo 20:	<i>Ölümden korkma ve ölüm korkusunu azaltmaya ilişkin davranış.....</i>	<i>104</i>
Tablo 21:	<i>Dindarlık hissi ile ölüm korkusu ilişkisi.....</i>	<i>105</i>
Tablo 22:	<i>Kabir ziyaretine gidince ne hissettiği.....</i>	<i>106</i>
Tablo 23:	<i>Psikolojik sıkıntıyı atlatmada Allah inancının yeri.....</i>	<i>107</i>
Tablo 24:	<i>Dini inancın gerekliliğine ilişkin düşünce.....</i>	<i>108</i>
Tablo 25:	<i>Dinin toplum hayatı için faydalı olduğunu düşünme.....</i>	<i>109</i>
Tablo 26:	<i>Dinin toplumu geri bırakması.....</i>	<i>111</i>
Tablo 27:	<i>Yaş gruplarına göre ibadetlerini yerine getirme.....</i>	<i>113</i>
Tablo 28:	<i>Nafile ibadet yapma.....</i>	<i>114</i>
Tablo 29:	<i>Namaz kılma davranışı.....</i>	<i>115</i>
Tablo 30:	<i>Ne zamandan beri düzenli namaz kıldığı.....</i>	<i>115</i>
Tablo 31:	<i>Yaş grupları ve namaz kılma davranışı.....</i>	<i>116</i>
Tablo 32:	<i>Zekât verme davranışı (Zekât verecek gücü olanlar için).....</i>	<i>117</i>
Tablo 33:	<i>Aylık gelire göre zekât verme durumu.....</i>	<i>118</i>
Tablo 34:	<i>Hacca gitme durumu.....</i>	<i>119</i>
Tablo 35:	<i>Hacca gitme zamanı.....</i>	<i>119</i>
Tablo 36:	<i>Kur’an okuma sıklığı.....</i>	<i>120</i>
Tablo 37:	<i>Son zamanlardaki ibadet artışı ve sebebi.....</i>	<i>121</i>
Tablo 38:	<i>Evlilik dışı ilişkilerle ilgili düşünce.....</i>	<i>123</i>
Tablo 39:	<i>İçki kullanma durumu.....</i>	<i>124</i>
Tablo 40:	<i>Hata işlediğinde af dileme.....</i>	<i>125</i>
Tablo 41:	<i>Allah’ın kıyamet günü merhamet edeceğini düşünme.....</i>	<i>126</i>
Tablo 42:	<i>Dua etme.....</i>	<i>126</i>

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliđi

A.Ü.İ.F.D.: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

ASAGEM: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

Bkz.: Bakınız

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

H.Ü.GEBAM: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi

İSAV: İslami Sosyal Araştırmalar Vakfı

U.Ü.İ.F.D.: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

TUİK: Türkiye İstatistik Enstitüsü Kurumu

YUEP: Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı

DEM: Değerler Eğitimi Merkezi

M.Ü.İFAV: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı

S.: Sayı

Sah.: Sahife

TAYA: Türkiye Aile Yapısı Araştırması

Y.: Yayınevi-Yayınları

GİRİŞ

Bilimsel çalışmalar ve istatistikî veriler dünya nüfusunun yaşlandığını ortaya koymaktadır. Son yüzyıl içerisinde yaşlıların sayısı üç kat artmıştır ve bu artış devam etmektedir (Tufan; 2003, 22). Dünya nüfusuna ilişkin verilere göre, 65 yaş ve yukarı nüfus oranı, Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinde %15'tir (Doğan; 2007, 39). İstatistikî veriler, Türkiye'nin de bu sürecin dışında olmadığını göstermektedir. 2005 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %8'ini, yani 5.716 milyonunu 65 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır (Bkz. Karan, 2007, 20). Bu oran 1950'de %3,3 idi (Doğan, 2007, 34). Bu değişimde sağlık imkânlarının iyileşmesi; tedavi usullerinin gelişmesi; insanların sağlıklarına önem vermesi; dengeli beslenme gibi faktörler etkili olmuştur. Doğum oranlarının düşmesi, toplumların öğrenim düzeylerinin yükselmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması diğer sebeplerdir (Doğan; 2007, 37). Demografik yapıdaki bu değişim, yaşlanma olgusunu ve onun özel bir dönemi olan yaşlılığı sosyal bir probleme dönüştürmektedir.

Bir sosyal problem olarak yaşlılık, geleneksel ile modern arasında sıkışıp kalmış, ekonomik yetersizliklerle boğuşan ülkelerde daha fazla hissedilmektedir. Yaşlılık olgusundaki değişimin farkında olmamak, hala ne kadar genç bir toplum olduğumuzla övünme söylemini canlı tutabilmektedir. Konu, "bizim geleneğimizde herkes ana babasına bakar" ifadeleriyle geçirilecek düzeyde değildir (Göka, 2006).

Bu süreci gören ve doğabilecek sıkıntıları hesap eden ülkeler, konu ile ilgili çeşitli çalışmalar yaparak, nüfusun yaşlanması gerçeğine karşı daha hazırlıklı olabilmekte ve ortaya çıkabilecek sorunlara hazır olmak için tedbirler almaktadırlar.

Yaşlanma dönemi, farklı kurumların sorumluluk alanına girmektedir. Yaşlanma problemini akademik olarak inceleyerek konuya dair bilimsel bilgi üretmek, yaşlanma döneminde doğabilecek sıkıntıları, ihtiyaçları tespit etmek ve bunlarla ilgili bilimsel çözümler üretmek ve önerilerde bulunmak, bilimle uğraşan kurumların görevidir. Türkiye'de yaşlanma dönemine ilişkin literatür incelendiğinde, yaşlanma olgusunun dinî boyutu ile yeteri kadar ele alınmadığı gözlenmektedir. Bu çalışmanın temel iddiası, yaşlanma döneminde dindarlığın başarılı yaşlanmaya, yaşlanma döneminde baş gösterebilecek problemlere karşı durmaya, sosyalleşmeye katkıda bulunacağıdır. İlgili literatürde bu hususun, konunun önemi ölçüsünde ele alınmadığı görülmektedir. Bu açıdan "bir sosyal problem olarak yaşlanma olgusunun" din sosyolojisi açısından ele alınması ge-

rekmetedir.^{1*} Ancak din sosyolojisi ve din psikolojisi alanında yapılan çalışmalar da dâhil olmak üzere, yaşlanma döneminde dinin toplumsal etkilerini konu alan çalışmalar, Lehr'in de dile getirdiği gibi, huzurevi-bakımevi merkezli yapılmaktadır. Bu da huzurevi ve bakımevi merkezli çalışmaların yaşlılıkla ilgili çalışmalara genellenme riskini doğurabilmektedir (Bak. Lehr; 1994, 70).

Din, insan-tanrı, insan-insan, insan-tabiat ilişkilerini etkileyen bir kurumdur. Din, psikolojik yönü itibarıyla ferden hayatını ilgilendirirken, sosyal bir olgu olarak toplumu ilgilendirerek sosyolojinin alanına girer (Günay, 2000, 228). İnsanı ve toplumu etkileyen bir kurum olarak din, aslında hiçbir zaman psikolojik ve sosyal hayatın dışında kalmış bir kurum değildir.

Dinin anlaşılış ve yorumlanış biçimleri de insan-insan, insan-toplum ilişkilerine etki etmektedir. Bu etkinin niteliğine göre din, toplum hayatının yeniden kurulmasında, toplumun gidişatının farklı yöne çevrilmesinde fonksiyonel olmakta, çeşitli toplumsal atılımlarda motor vazifesi görebilmektedir. Dinin kendisi de toplumsal hayatla birlikte varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla dinin yorumları ve yaşanma biçimi, toplumsal şartlardan bağımsız değildir.

Din hem birey için hem de toplum için hayata anlam kazandıran bir kurumdur. Fertlerin dünya görüşlerine, hayata, eşyaya ve insana bakışına etki eder. Kimlik oluşturur, sosyal grupları biçimlendirir. Belirli bir yaş grubunda olanlar için din, bazen özel anlamlar ifade edebilir. Diğer bir deyişle dinin gelişim dönemleri içerisinde kişi ve gruplara etkisi farklı olabilir. Yaşlanma döneminde dinin yeri ve anlaşılış biçimi de kendi içinde, diğer dönemlerden farklı özellikler taşır.

Yukarıda ifade ettiğimiz bağlamda çalışmanın temel problemi “Yaşlanma sürecinde dindarlığı etkileyen faktörlerin neler olduğu ve dindarlığın yaşlanma sürecine katkısının ne olduğu?” dur.

Araştırmamızın temel problemini daha anlaşılır kılmak üzere alt problemler olarak şu sorulara cevap aranmaktadır;

Yaşlanma sürecinde yaşlılık algısı ve yaşlılığa ilişkin düşünceler nelerdir? Yaşlanma döneminde dinî hayatın genel özellikleri nelerdir? Yaşlanma döneminde dinî bilginin kaynakları nelerdir? Yaşlanma döneminde sosyokültürel hayatta dinin yeri nedir? Yaşlanma döneminde toplumsal hayatta dinin yeri nedir? Yaşlanma sürecinde din ve dindarlara ilişkin düşünceler nelerdir? Yaşlanma dö-

^{1*} Bu çalışmanın yapıldığı 2012 yılından bu yana yaşlanma ve yaşlılık konusu ile ilgili çalışmaların sayısında görece bir artış söz koşudur. Ancak din bilimleri alanında hala konunun yeterli derecede ilgi gördüğünü ifade etmek zordur.

minde ailenin kuruluşunda, ailede yaşanan dinî hayatta ve aile içi ilişkilerde dinin yeri nedir? Yaşlanma döneminde boş zaman uğraşlarının şekillenmesinde dinin yeri nedir? Yaşlanma sürecinde yaşlıların sosyalleşmesine dinin etkisi nedir? Yaşlanma döneminde ekonomik tercihlerde dinin yeri nedir? Dindarlığın yaşlanma döneminde bireylerin psikolojik hayatına etkisi nasıldır? Yaşlanma sürecinde popüler dinî uygulamaların yeri nedir?

Yaşlanma olgusunun dindarlıkla ilişkili boyutları, Türkiye özelinde yeteri kadar ele alınmamıştır. Hâlbuki insan hayatının kaçınılmaz gerçeklerinden biri de dindir. Yaşlanma da gerek bireysel gerek toplumsal hayatta kaçınılmaz bir olgudur. Bu iki olgu bir arada var olabildiğine ve birbirini etkileyeceğine göre, birlikte ve birbirine etkileri bağlamında ele alınmalıdır. Bu çalışma yaşlanma döneminde dinî hayatın genel özelliklerini, din-toplum ilişkisi çerçevesinde örneklem grubumuzun ekonomik, kültürel ve sosyal hayatında dinin yerinin ne olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları yaşlanma dönemi dindarlığının objektif bir şekilde ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de yaşlanma dönemi dindarlığının karakteristik özelliklerinin örneklem grubundan elde edilecek verilere dayalı olarak tespit edilmesidir. Çünkü din ve buna bağlı olarak dindarlık, ferdin vicdanı ile sınırlı değildir. Kişilerin ortaklaşa aşkın varlık inancı ve bu çerçevede geliştirdikleri davranışlar, ilişkiler ve kurumlar bizi dindarlığın toplumsallığına götürmektedir (Arslantürk; 2006, 239).

Bu çalışmadan çıkan sonuçların küresel ölçekte ortaya çıkan ‘dünya nüfusunun yaşlanması’ olgusuna yönelik önerilerin daha geniş bir perspektiften ele alınmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Toplumsal hayatın en temel gerçeği olan dinî hayat, dindarlık algıları ve bu çerçevede geliştirilen yaşam tarzları anlaşılmeden yaşlılık sorununa doğru bir çözüm sunmak mümkün değildir. Çünkü din, insan için zihniyet oluşturucu ve anlam sağlayıcı fonksiyonu ile insan hayatını derinden etkileyen bir sistem; dindarlık, inkâr edilemez toplumsal bir gerçekliktir. Toplumsal gerçekliğin bu yönü yeteri kadar aydınlatılmadan, ortaya konacak çözüm önerileri, en azından eksik olacaktır.

Yaşlanma olgusu, bugün her toplum ve devletin yüzleşmek zorunda olduğu bir sosyal gerçekliktir. Yaşlanmanın yeni yüzü, bir toplumsal soruna dönüşmeden konuyla ilgili strateji ve planlamaları gerekli kılmaktadır. Bilimsel çalışmalar, konunun doğru anlaşılmasına ve çözümün doğru yerde aranmasına katkı sağlayacaktır. Yaşlanma olgusunun dindarlık boyutunu da dikkate alan çalışmalar, hayati öneme sahiptir. Türkiye’nin toplumsal kurumları, kültürü, toplumsal tercihleri vb. hususlarda din tartışmasız bir etkiye sahiptir. Toplumu daha iyi tanımak, onun değerlerini oluşturan süreçlerin daha doğru tanınmasına ve anlaşılmasına bağlıdır. Bu noktada Türk toplumunun din algısı, dindarlığın biçimleri, toplumsal

hayatta dinin yeri, önemli araştırma alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşlanma dönemi ve bu dönemdeki dindarlık gelişimi hem psikolojik hem de sosyolojik yönü bulunan olgulardır. Konuya sosyal psikik açıdan yaklaşmanın daha doğru olacağı düşünülmektedir. Araştırmamız, yaşlanma dönemi ve dindarlık kavramları üzerinde temellenmekte, ancak konu, belirlenen örneklem bağlamında Türkiye özelinde ele alınmaktadır. Dindarlık kavramı da bizi yaşlanma dönemindeki özellikleri açısından bizi ilgilendirmektedir.